

Алгоритм дій працівників  
закладу освіти у разі  
виявлення ознак чи фактів  
булінгу (цькування) учнів

# Булінг (від англ. bully – хуліган, задирака, грубіян, «to bully» - задиратися, знущатися)

- ▶ тривалий процес свідомого жорстокого ставлення, агресивної поведінки з метою заподіяти шкоду, викликати страх, тривогу або ж створити негативне середовище для людини





# Булінг чи непорозуміння? Як відрізнити?

## Ознаки булінгу:

- 1 *агресивна і негативна поведінка;*
- 2 *здійснюється регулярно (багаторазова);*
- 3 *відбувається у відносинах, учасники яких мають неоднакову владу;*
- 4 *ця поведінка є навмисною з наміром нашкодити*



# Учасники булінгу

- ▶ булер,
- ▶ жертва,
- ▶ спостерігачі,
- ▶ захисники,
- ▶ співчуваючі



# Види булінгу



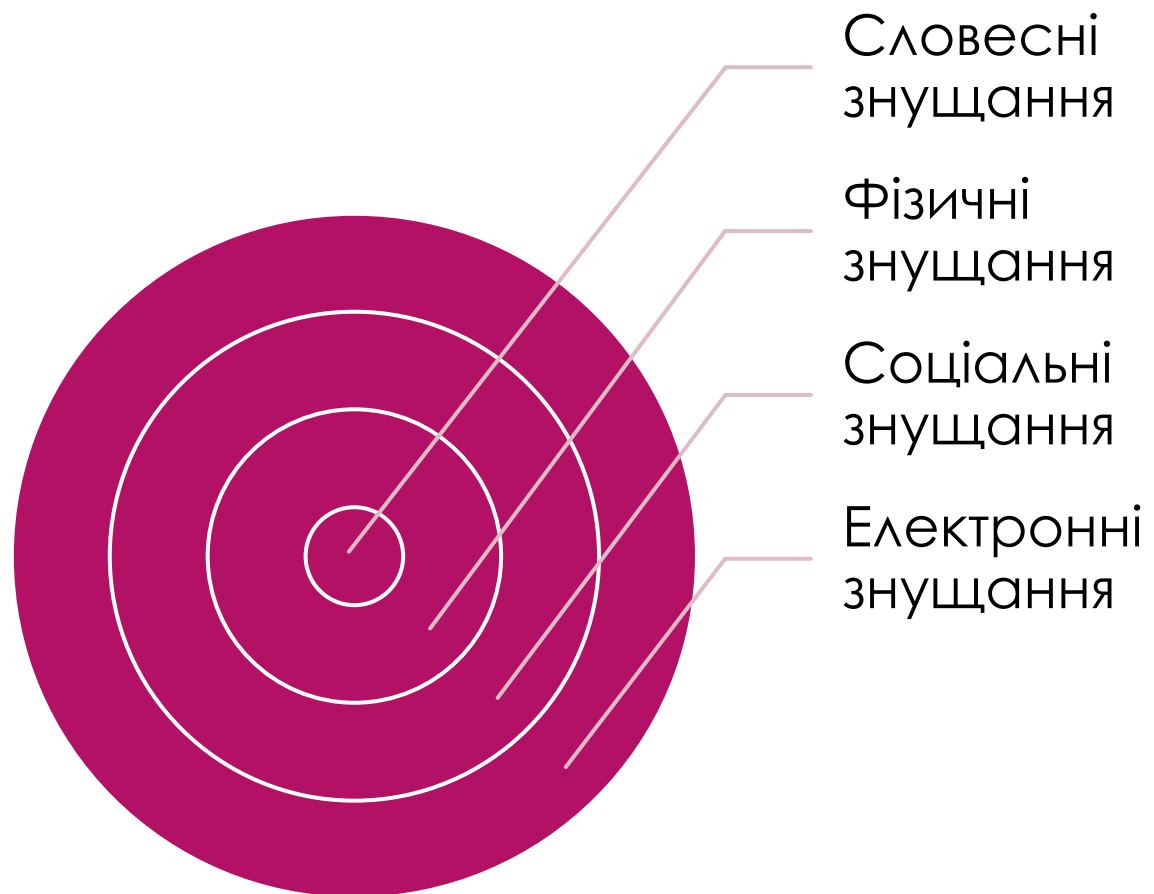
ПРЯМИЙ (фізична  
агресія)



НЕПРЯМИЙ (пасивно-  
агресивна поведінка)



# Види булінгу за формами знущання



# Шкільний булінг можна розділити на такі основні форми:

## Фізичний шкільний булінг

- умисні штовхання,
- удари,
- стусани,
- побої,
- нанесення інших тілесних ушкоджень тощо

## Сексуальний булінг

- підвид фізичного булінгу (дії сексуального характеру)

## Психологічний шкільний булінг

- насильство, пов'язане з дією на психіку, що завдає психологічну травму шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно заподіюється емоційна невпевненість.

# Причини появи проблеми булінгу

- втрата авторитету батьків,
- посилення цінностей індивідуалізму в суспільстві, який витісняє на другий план цінності сім'ї,
- розвиток інформаційних технологій, що дозволяє дітям самотійно отримувати необхідну інформацію





# Алгоритм дій у випадку булінгу

- ▶ 19 січня 2019 року набув чинності **Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)»** і внесено зміни до Закону України «Про освіту» та Кодексу України про адміністративні правопорушення
- ▶ **Порядок реагування на випадки булінгу (цькування) та Порядок застосування заходів виховного впливу**, що затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти)
- ▶ **План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладах освіти**, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 26.02.2020 № 293
- ▶ **Роз'яснення щодо застосування наказу Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1646** (лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-207 від 13.04.2020)

# Суб'єкти реагування у разі настання випадку булінгу (цькування) в закладі освіти:

- ▶ керівники та інші працівники закладу освіти;
- ▶ територіальні органи (підрозділи) Національної поліції України;
- ▶ Служба у справах дітей;
- ▶ Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- ▶ Служба освітнього омбудсмена;
- ▶ засновник або уповноважений ним орган.

**Суб'єкти реагування на випадки булінгу (цькування) діють в межах своїх повноважень, передбачених Порядком.**

# Засновник закладу освіти або уповноважений ним орган

згідно з частиною другою ст. 25 Закон України «Про освіту»

- ▶ **здійснює** контроль за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти;
- ▶ **розглядає** скарги про відмову у реагуванні на випадки булінгу (цькуванню) за заявами здобувачів освіти, їхніх законних представників, інших осіб та приймає рішення за результатами розгляду таких скарг;
- ▶ **сприяє** створенню безпечного освітнього середовища в закладі освіти та вживає заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування).



# Керівник закладу освіти

Згідно з частиною третьою статті 26 Закону України «Про освіту»

1. **Забезпечує створення** в закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (ст. 26 Закону України «Про освіту»)
2. **Забезпечує оприлюднення** на вебсайтах, дошках оголошень та при проведенні інструктажів для всіх працівників закладу освіти: правил поведінки здобувача освіти в закладі освіти, плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти, порядку подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькуванню), порядку реагування на доведені факти булінгу (цькуванню) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькуванню).

# Дії керівника закладу після отримання заяви-звернення щодо вчинення булінгу:

- ▶ **Розглядає** таке звернення та **реєструє у журналі обліку звернень та повідомлень** про жорстоке поводження з дітьми або загрозу його вчинення;
- ▶ **З'ясовує усі обставини булінгу** відповідно до порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення, затвердженого спільним наказом МінСоцПолітики, МОН, МВС, МОЗ України № 564/836/945/577;
- ▶ **Скликає засідання комісії** з розгляду випадків булінгу та **окреслює подальші дії** (*не пізніше ніж упродовж трьох робочих днів з дня отримання заяви*);

(до складу комісії можуть входити педагогічні працівники, батьки постраждалого та булера, керівник закладу та інші зацікавлені особи)

- ▶ **Повідомляє невідкладно в строк, що не перевищує однієї доби**, уповноважені підрозділи органів Національної поліції України, одного з батьків або інших представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу;
- ▶ **Повідомляє** Службу справах дітей з метою вирішення питання щодо соціального захисту малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу, з'ясування причин, які призвели до випадку булінгу та вжиття заходів для усунення таких причин;
- ▶ **Повідомляє** Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з метою здійснення оцінки потреб сторін булінгу, визначення соціальних послуг та методів соціальної роботи, забезпечення психологічної підтримки та надання соціальних послуг;
- ▶ **Забезпечує** психологічну підтримку усім учасникам випадку.

Рішення комісії реєструється в окремому журналі, зберігається в паперовому вигляді з оригіналами підписів членів комісії.

# Уповноважена особа

за реалізацію норм законодавства у сфері запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти:

- ▶ **Повідомляє** керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого вона була особисто або інформацію про які отримала від інших осіб.
- ▶ **Вживає** невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).
- ▶ **Бере** участь у проведенні розслідування випадків булінгу (цькування), засіданні комісії з розгляду випадків булінгу (цькування).
- ▶ **Повідомляє** батькам здобувачів освіти за їх запитом інформацію про діяльність закладу освіти, у тому числі щодо надання соціальних та психолого-педагогічних послуг особам, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування).

(**може** бути призначена наказом керівника закладу освіти на початку навчального року)



# Практичний психолог/ соціальний педагог:

згідно з частиною другою статті 76 Закону України «Про освіту»

- ▶ **Повідомляє** керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію про які він отримав від інших осіб.
- ▶ **Вживає** невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).
- ▶ **Спілкується** з учасниками ситуації: жертвою, кривдником чи (кривдниками), свідками.
- ▶ **Забезпечує** профілактику та запобігання булінгу (цькуванню).
- ▶ **Забезпечує** надання консультативної допомоги батькам з питань булінгу.
- ▶ **Здійснює** психологічний супровід здобувачів освіти, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування).

## Класний керівник, учитель-предметник:

згідно з частиною другою статті 54 Закону України «Про освіту»

- **Повідомляє** керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію про яку він отримав від інших осіб.
- **Вживає** невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).
- **Бере** участь у проведенні розслідування випадків булінгу, засіданні комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) - за рішенням керівника закладу.
- **Може** поспілкуватись з учасниками ситуації: жертвою, кривдником чи (кривдниками), свідками.
- **Проводить** системну роботу з інформування, роз'яснення з метою формування навичок толерантної та ненасильницької поведінки, спілкування та взаємодії всіх учасників освітнього процесу; організації тематичних заходів, зустрічей, бесід, консультацій.

# Медичний персонал закладу освіти:

- ▶ **Повідомляє** керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію, про яку він отримав від інших осіб.
- ▶ **Вживає** невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).
- ▶ **Може** поспілкуватись з учасниками ситуації: жертвою, кривдником чи (кривдниками), свідками.
- ▶ **Надає** (у разі необхідності) невідкладну медичну допомогу.



# Обслуговуючий персонал:

- ▶ **Повідомляє** керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію, про яку він отримав від інших осіб.
- ▶ **Вживає** невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).

# Здобувачі освіти:

згідно з частиною третьою статті 53 Закону України «Про освіту»

- ▶ освіти зобов'язані поважати гідність, права, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу, дотримуватися етичних норм;
- ▶ відповідально та дбайливо ставитися до власного здоров'я, здоров'я оточуючих, довкілля;
- ▶ дотримуватися установчих документів, правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, а також умов договору про надання освітніх послуг (за його наявності);
- ▶ повідомляти керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників,
- ▶ інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком яких вони були особисто або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб;

# Батьки постраждалої дитини:

- ▶ **Подають** керівництву або засновнику закладу освіти заяву про випадки булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу.
- ▶ **Можуть** вимагати повного та неупередженого розслідування випадків булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу.
- ▶ **Можуть** брати участь у засіданні комісії з розслідування випадку булінгу.
- ▶ **Звертаються** до уповноважених органів Національної поліції України та служби у справах дітей для повідомлення про випадок булінгу, у тому числі в разі незгоди з рішенням комісії, яка не кваліфікувала випадок як булінг.
- ▶ **Сприяють** керівництву закладу освіти у проведенні розслідування щодо випадків булінгу (цькування).
- ▶ **Виконують** рішення та рекомендації комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти.
- ▶ **Можуть** запитувати інформацію про діяльність закладу освіти, у тому числі щодо надання соціальних та психолого-педагогічних послуг особам, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування).



# Дитина, яка постраждала від булінгу:

- ▶ **Звертається** для подальшого реагування до керівника закладу або уповноваженої особи, або працівника закладу освіти, якому довіряє, та/або до батьків чи інших законних представників, органів Національної поліції, служби у справах дітей, органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, спеціалізованих установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, регіональних та місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги тощо.
- ▶ **Може** брати участь у засіданні комісії з розслідування випадку булінгу.

# Склад та робота комісії з розгляду випадку булінгу (цькування) у закладі освіти, права та обов'язки її членів:

1. Склад комісії затверджується наказом керівник закладу освіти.

- ▶ Комісія виконує свої обов'язки на постійній основі.
- ▶ Склад комісії формується з урахуванням основних завдань комісії.
- ▶ Комісія складається з голови, заступника голови, секретаря та не менше ніж п'яти її членів. - До складу комісії входять педагогічні (науково-педагогічні) працівники, у тому числі практичний психолог та соціальний педагог (за наявності) закладу освіти, представники служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.
- ▶ До участі в засіданні комісії за згодою залучаються батьки або інші законні представники малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування), а також можуть залучатися сторони булінгу (цькування), представники інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти.

## 2. Головою комісії є керівник закладу ОСВІТИ

- ▶ Голова комісії організовує її роботу і відповідає за виконання покладених на комісію завдань, головує на її засіданнях та визначає перелік питань, що підлягають розгляду.
- ▶ Визначає функціональні обов'язки кожного члена комісії. У разі відсутності голови комісії його обов'язки виконує заступник голови комісії.
- ▶ У разі відсутності голови комісії та заступника голови комісії обов'язки голови комісії виконує один із членів комісії, який обирається комісією за поданням її секретаря.
- ▶ У разі відсутності секретаря комісії його обов'язки виконує один із членів комісії, який обирається за поданням голови комісії або заступника голови комісії.
- ▶ Секретар комісії забезпечує підготовку проведення засідань комісії та матеріалів, що підлягають розгляду на засіданнях комісії, ведення протоколу засідань комісії.

### 3. Члени комісії зобов'язані:

- ▶ Особисто брати участь у роботі комісії.
- ▶ Не розголошувати стороннім особам відомості, що стали йому відомі у зв'язку з участю у роботі комісії, і не використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб.
- ▶ Виконувати в межах, передбачених законодавством та посадовими обов'язками, доручення голови комісії - Брати участь у голосуванні.



## 4. Порядок роботи комісії

**Метою діяльності комісії** є **припинення** випадку булінгу (цькування) в закладі освіти; **відновлення** та **нормалізація** стосунків, створення сприятливих умов для подальшого здобуття освіти у групі (класі), де стався випадок булінгу (цькування); **з'ясування** причин, які призвели до випадку булінгу (цькування), та **вжиття заходів** для усунення таких причин; **оцінка потреб сторін булінгу (цькування)** в соціальних та психолого-педагогічних послугах та забезпечення таких послуг.

Комісія у своїй діяльності забезпечує дотримання вимог Законів України "Про інформацію", "Про захист персональних даних".

# Завдання комісії:


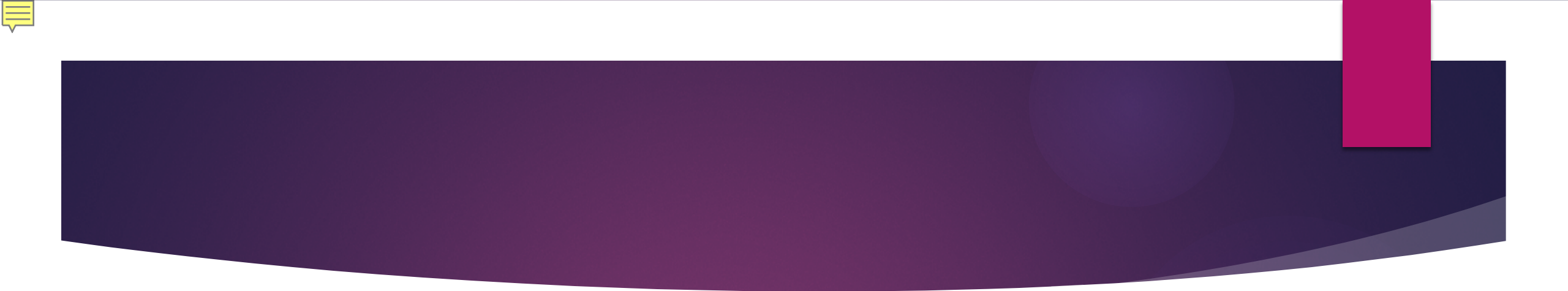
- ▶ збір інформації щодо обставин випадку булінгу (цькування), зокрема пояснень сторін булінгу (цькування), батьків або інших законних представників малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування);
- ▶ висновків практичного психолога та соціального педагога (за наявності) закладу освіти;
- ▶ відомостей служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- ▶ експертних висновків (за наявності), якщо у результаті вчинення булінгу (цькування) була завдана шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого;
- ▶ інформації, збереженої на технічних засобах чи засобах електронної комунікації (Інтернет, соціальні мережі, повідомлення тощо);
- ▶ іншої інформації, яка має значення для об'єктивного розгляду заяви;
- ▶ розгляд та аналіз зібраних матеріалів щодо обставин випадку булінгу (цькування) та прийняття рішення про наявність/відсутність обставин, що обґрунтовують інформацію, зазначену у заяві.

## У разі прийняття рішення комісією про наявність обставин, що обґрунтовують інформацію, зазначену у заяві, до завдань комісії також належать:

- ▶ **оцінка потреб сторін булінгу (цькування)** в отриманні соціальних та психолого-педагогічних послуг та забезпечення таких послуг, в тому числі із залученням фахівців служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- ▶ **визначення причин булінгу (цькування) та необхідних заходів для усунення таких причин;**
- ▶ **визначення заходів виховного впливу** щодо сторін булінгу (цькування) у групі (класі), де стався випадок булінгу (цькування);
- ▶ **моніторинг ефективності** соціальних та психолого-педагогічних послуг, заходів з усунення причин булінгу (цькування), заходів виховного впливу та корегування (за потреби) відповідних послуг та заходів;
- ▶ **надання рекомендацій для педагогічних** (науково-педагогічних) працівників закладу освіти щодо доцільних методів здійснення в освітньому процесу та інших заходів з малолітніми чи неповнолітніми сторонами булінгу (цькування), їхніми батьками або іншими законними представниками;
- ▶ **надання рекомендацій для батьків або інших законних представників** малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування).

- ▶ **Формою** роботи комісії є **засідання**, які проводяться **у разі потреби**. Дату, час і місце проведення засідання комісії визначає її голова.
- ▶ **Засідання** комісії є **правоможним** у разі участі в ньому **не менш як двох третин її складу**.
- ▶ **Секретар** комісії **не пізніше вісімнадцятої години дня**, що передує дню засідання комісії, **повідомляє членів комісії**, а також **заявника** та інших заінтересованих осіб про порядок денний запланованого засідання, дату, час і місце його проведення, а також надає/надсилає членам комісії та зазначеним особам необхідні матеріали в електронному або паперовому вигляді.
- ▶ **Рішення** з питань, що розглядаються на засіданні комісії, приймаються шляхом **відкритого голосування більшістю голосів** від затвердженого складу комісії. У разі рівного розподілу голосів **голос голови комісії є вирішальним**.



- 
- 
- ▶ Під час проведення засідання комісії **секретар комісії веде протокол засідання комісії** за формою згідно з додатком до цього Порядку, що оформлюється наказом керівника закладу освіти.
  - ▶ **Особи**, залучені до участі в засіданні комісії, **зобов'язані** дотримуватись принципів діяльності комісії, зокрема **не розголошувати стороннім особам відомості**, що стали їм відомі у зв'язку з участю у роботі комісії, і **не використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб**.

Особи, залучені до участі в засіданні комісії, під час засідання комісії мають право:

- ▶ ознайомлюватися з матеріалами, поданими на розгляд комісії;
- ▶ ставити питання по суті розгляду;
- ▶ подавати пропозиції, висловлювати власну думку з питань, що розглядаються.

- ▶ **Голова** комісії **доводить** до відома учасників освітнього процесу рішення комісії згідно з протоколом засідання та **здійснює** контроль за їхнім виконанням.
- ▶ **Строк розгляду** комісією **заяви** або **повідомлення** про випадок булінгу (цькування) в закладі освіти та виконання нею своїх завдань **не має перевищувати десяти робочих днів** із дня отримання заяви або повідомлення керівником закладу освіти.

# Відповідальність передбачена за вчинення булінгу

Положеннями **статті 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення** визначено, що адміністративна відповідальність встановлюється за булінг (цькування) учасника освітнього процесу, який являє собою діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

**Вид покарання встановлює суд.**



# Покарання за приховування випадків булінгу

Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу тягне за собою **накладення штрафу від 850 до 1700 грн., або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до 20% заробітку.**

# Педагогічним працівникам та керівникам закладів освіти слід уважно:

- ▶ ставитись до всіх випадків булінгу;
- ▶ повідомляти про них;
- ▶ уважно розглядати заяви;
- ▶ забезпечувати вжиття заходів щодо протидії булінгу;
- ▶ розробляти плани;
- ▶ публікувати їх на сайтах;
- ▶ вчасно інформувати органи Національної поліції та службу у справах дітей про випадки булінгу.